NIEUWSBRIEF

Nummer 92

December 2017

Geopend:
dinsdag tot
en met vrijdag
en de eerste
zaterdag van
de maand van
12:00-16:00

Max Euwe Centrum

Max Euweplein 30a · 1017 MB Amsterdam
020-625 7017 euwemec□xs4ll.nl www.maxeuwe.nl

Bestuur en medewerkers

BESTUUR

J. van Run voorzitter
F. Jacobs, secretaris
A. Riemens, penningmeester
J. van den Berg, algemeen lid
D. Brouwer, algemeen lid
F. Lommers, algemeen lid
M. Stam, algemeen lid

Algemeen adviseur: H. Ree
Adviseur topschaak: J. Timman
Adviseur public relations: H. Böhm
Adviseur wetenschap: H. van den Herik

MEDEWERKERS

Bibliothecaris: E. Straat
Conservator: J. Vijfschaft
Donateursadministrateur: R. Nep
Financieel administrateur: A. Bezemer
Foto's: B. Beekhuizen, P. de Jong
Manager: E. Sibbing
Redactie Nieuwsbrief: M. bij de Weg, D. Goes, F. Jacobs, E. Sibbing, B. Stam en E. Straat
Opmaak Nieuwsbrief: W. Dormits
Vrijwilligers: F. Altena, B. Boyaci, D. Brink, W. Colenbrander, R. Hillebrandt, C. ten Woude en L. Zevedei
Webmaster: B. van den Berg

Van de redactie

Tegenwoordig vormen jonge schakers een belangrijk onderdeel van de schaakwereld. Clubs hebben soms meer jeugdleden dan senioren en jonge schakers behoren tot de Nederlandse top. Denk aan Anish Giri en Jorden van Foreest, die al als tiener de nationale titel veroverden. Zo was de situatie niet altijd. Bij schaakclubs uit de periode voor 1935 denken we eerder aan een herensociëteit. Toch was er ook toen al belangstelling voor het jeugdschaak. De schaakhausse die volgde op de wereldtitel van Max Euwe heeft het schaken in brede kring gestimuleerd en er zeker toe bijgedragen dat er serieus over het stimuleren van jeugdschaak werd nagedacht. Hoe dat in zijn werk ging en wat het vervolg was beschrijft Eddy Sibbing in zijn eerste artikel over de ontwikkeling van het jeugdschaak in Nederland.

Ook Symon Algera dook in de geschiedenis van het schaken in Nederland. Schreef hij in het vorige nummer over het verblijf van grootmeester Réti in Nederland, dit keer volgt hij de voetsporen van wereldkampioen Lasker. Want ook deze grootheid kwam hier regelmatig langs, om te schaken maar zeker ook om te bridgen en andere spelen te beoefenen.

Wat is de bekendste schaakliteratuur? Grote kans dat u de Schachnovelle van Stefan Zweig noemt. Maar wist u ook dat er ooit een opera van dit werk is gemaakt en dat er nog meer schaakopera's zijn? En dat er ook een Euwe Suite voor geluidsband is gemaakt? De componisten van zowel de opera als de suite vertellen hun verhaal in alweer de derde aflevering van de serie Schaken en muziek.

Inhoud

Bestuur en medewerkers 2

Het ontstaan van het jeugdschaak in Nederland 4

Lasker in Nederland 10

Jubileum dMP Batavia Schaaktoernooi 16

Schaken en muziek: schaakopera's 18

'Onbekende' schakers onder het stof weggehaald en andere nieuwe boeken 24

Donateurs, schenkingen en vrijwilligers 28

Schaaktafeltjes in heel Nederland! 29

Bestuursleden MEC 30

Bestuurslid Max Euwe Centrum gezocht 31

Komende activiteiten 31

Personalia

In augustus is Ko van Harn op 68-jarige leeftijd overleden. Van 2001 tot 2008 was hij secretaris van het MEC en vormde een goed koppel met de toenmalige voorzitter Errit Petersma. Beiden waren vaak op het MEC te vinden om zich in te zetten voor het MEC. Naast secretaris was Ko ook redacteur van de Nieuwsbrief en organiseerde hij het jaarlijkse Pleinfestival.

Daarnaast is in september Tosca Diepstraten, de echtgenote van mede-oprichter van het MEC Leo Diepstraten, overleden. En in oktober vernamen we dat de weduwe van Henk Wille, de eerste voorzitter van het MEC, is overleden.

Gelukkig was er ook positief nieuws: onze trouwe vrijwilligster Lorena Zevedei en haar man Casper Schaaf zijn op 10 september ouders geworden van Mischa Peter Constatijn Schaaf. Van harte!

Het ontstaan van het jeugdschaak in Nederland

Eddy Sibbing

Met een beetje goede wil zou je Elias Stein (1748-1812) een pionier kunnen noemen wat betreft het jeugdschaak in Nederland. Stein was een Franse schaakleraar die naar Nederland werd gehaald om de zoons van Stadhouder Willem V - onder wie de latere Koning Willem I - schaakles te geven. Naast het geven van schaaklessen schreef Stein schaakboeken, zoals het uit het Frans vertaalde *Handleiding tot het schaakspel* (van Philidor), het oudste Nederlandstalige schaakboek. Daarnaast was hij de grondlegger van de Hollandse opening. In Den Haag is zelfs een straat naar hem vernoemd.

Een gestructureerde organisatie van het jeugdschaak in Nederland zou echter nog lang op zich laten wachten. Pas in de jaren dertig van de vorige eeuw werd er werk van gemaakt om de diverse plaatselijke activiteiten op het gebied van het jeugdschaak om te vormen tot een landelijke organisatie. In het archief van het MEC vond ik enkele briefwisselingen met Euwe over dit onderwerp, en ook heb ik het bondsblad ('*Tijdschrift van den Nederlandschen Schaakbond*') erop nageslagen om een zo duidelijk mogelijk beeld te krijgen over het ontstaan van het georganiseerde jeugdschaak in Nederland.

In 1934 hebben W. Terpstra, gemeente-inspecteur van het lager onderwijs te Utrecht, en Euwe een briefwisseling over schoolschaak. In het bondsblad volgt niet veel later een uitgebreid verslag over de schoolschaakactiviteiten in Utrecht:

Eenige maanden geleden maakten wij melding van het feit, dat de heer P. Jungman, secretaris van den Stichts-Gooischen Schaakbond, schaakles zou gaan geven in de hoogste klasse van de Openbare Lagere school aan de Noordzeestraat alhier. De heer Jungman was zoo vriendelijk, ons voor het Utrechtsch Nieuwsblad eenige interessante bijzonderheden mede te deelen. "Het enthousiasme van de meisjes en jongens kent nauwelijks grenzen en het merkwaardige is, dat zij alles veel sneller leeren dan ouderen." Ook de hoofdonderwijzer, de heer Van Bavel, die eigenlijk het initiatief heeft genomen tot het Schaken op School en die er zelfs een buitenlandse studiereis voor maakte, is buitengewoon tevreden over de tot dusver behaalde resultaten: "Ik heb pas negen lessen gegeven en de kinderen beginnen de regels al aardig te beheerschen. Natuurlijk vallen de lessen buiten de gewone schooluren, het is trouwens de gróóte moeilijkheid hoe tot klassikaal onderricht te komen, zonder in strijd met de rijksvoorschriften te komen. De deelname is geenszins verplicht, maar er is geen enkele leerling, die ook maar één les overslaat. Voorlopig beperk ik mijn uiteenzettingen tot de spelregels en de velden van het bord."

Ook schrijft Jungman in het artikel dat Euwe, samen met onderwijzer A. van Loon,

de leermethodes bestudeert die het meest geschikt zijn voor de schakende jeugd. Daarnaast heeft Van Bavel een artikel geschreven over hoe je zelf een schaakbord en schaakstukken kunt vervaardigen, hetgeen door veel leerlingen op zijn school is gedaan tijdens de handenarbeidles. Van Bavel meldt in het artikel nog:

Voorlopig wachten wij kalm op het boekje van Dr. Euwe, want de juiste wijzen van doceeren valt niet één, twee, drie vast te stellen en is bovendien lang niet ieders werk. Het mooiste zou 't natuurlijk zijn, wanneer het schaken als leervak kon worden opgenomen over het geheele land. Zoover zijn wij nog niet, maar wat niet is, kan komen.

In 1935 verschijnt de eerste druk van *Oom Jan leert zijn neefje schaken* door Albert van Loon en Max Euwe. Voor vele generaties hét boek waarmee ze schaken hebben geleerd, en dat nog steeds te koop is. In de zomer van dat jaar wordt het *Comité voor Schaken op School* opgericht en wordt de eerste *Nationale Schoolwedstrijd* gehouden. De gemeente Utrecht stelt het Stedelijk Gymnasium beschikbaar, terwijl de N.S.B. (Nederlandsche Schaak Bond) voor een beker zorgt. Het toernooi is een groot succes en krijgt veel publiciteit in de dagbladpers. Er zijn honderd deelnemers. Onder anderen Mr. A. Rueb (voorzitter FIDE) en B.J. Trotsenburg (voorzitter N.S.B.) bezoeken het toernooi.

Op 13 november 1935 worden de activiteiten voor het schoolschaak officieel: de Stichting tot het bevorderen van het Schaken onder de schooljeugd in Nederland wordt die dag opgericht. Het bestuur bestaat bij oprichting uit de eerder genoemde W. Terpstra, A.R. van Bavel (initiatiefnemer en

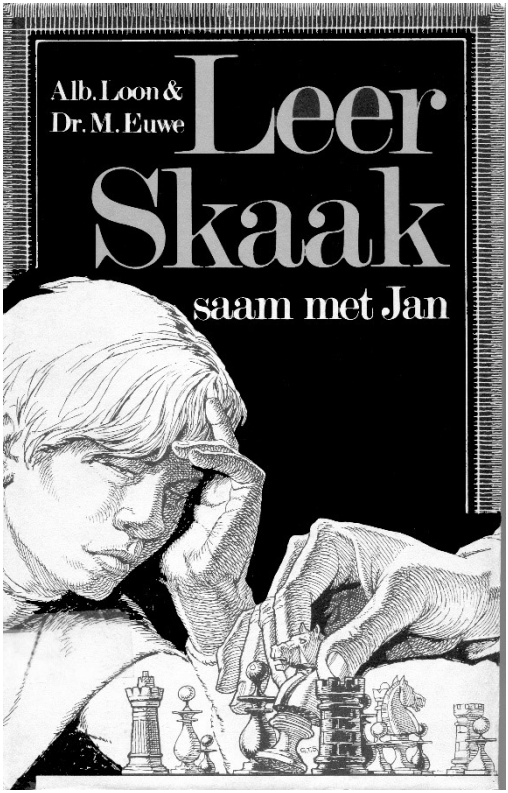

Vele generaties hebben leren schaken door "Oom Jan leert zijn neefje schaken", ook in Zuid-Afrika!

hoofdonderwijzer), P. Jungman (secretaris van de SGS), Mr. A. Rueb (voorzitter FIDE), B.J. Trotsenburg (voorzitter N.S.B.), Dr. M. Euwe (Nederlands kampioen, en een maand later wereldkampioen), A.H. van Wijngaarden (voorzitter schaakclub Utrecht), D.K. Wielenga (schoolschaakcomité in Amsterdam), Mr. G.C.A Oskam (voorzitter van de Rotterdamse schaakbond), C.E.M. Balvers en A.P. Voncken. Een uiterst zwaar comité, waaruit kan worden geconcludeerd dat iedereen toekomst zag in het school- en jeugdschaak in Nederland!

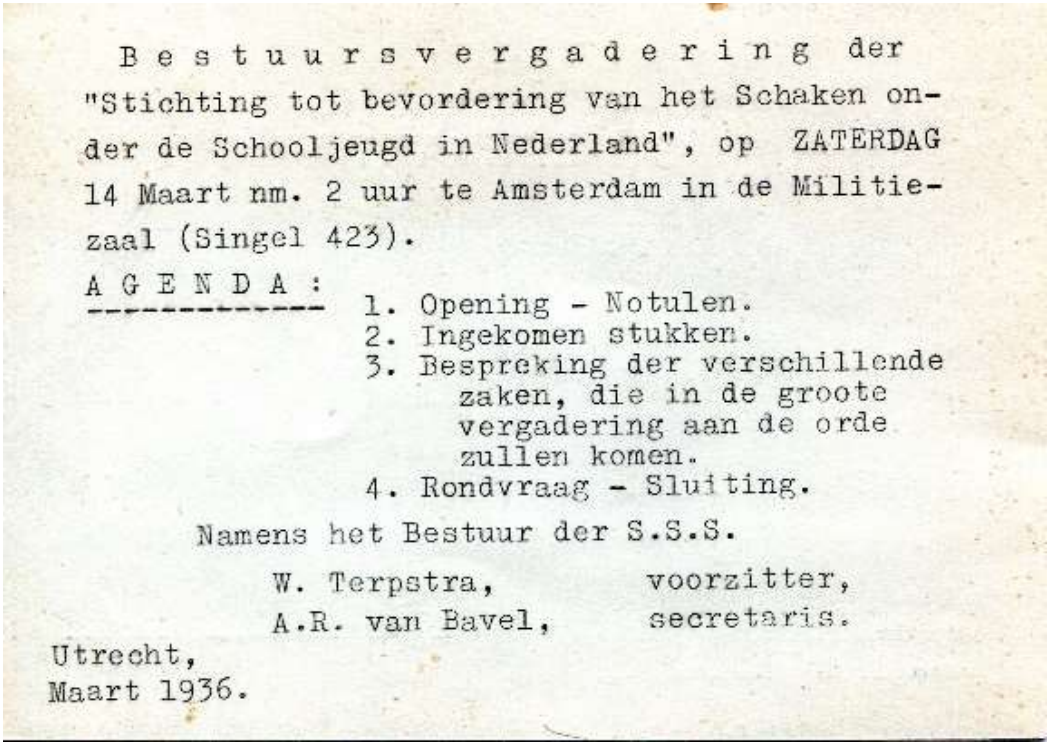

B e s t u u r s v e r g a d e r i n g der "Stichting tot bevordering van het Schaken onder de Schooljeugd in Nederland", op ZATERDAG 14 Maart nm. 2 uur te Amsterdam in de Militiezaal (Singel 423).

A G E N D A :

1. Opening - Notulen.
2. Ingekomen stukken.
3. Bespreking der verschillende zaken, die in de groote vergadering aan de orde zullen komen.
4. Rondvraag - Sluiting.

Namens het Bestuur der S.S.S.

W. Terpstra, voorzitter,
A.R. van Bavel, secretaris.

Utrecht,
Maart 1936.

Uitnodiging voor de bestuursvergadering op 14 maart 1936 van de Stichting.

Het doel der Stichting is het bevorderen van het schaken onder de schooljeugd. Middelen om tot dit doel te geraken zijn:

a) Bevordering van de kennis en beoefening van het schaakspel in den ruimsten zin,
b) Medewerking zoeken van hen, die bij het onderwijs werkzaam zijn of daarop eenigen invloed kunnen uitoefenen en van schaakorganisaties,
c) Het vormen van schoolschaakclubs,
d) het organiseeren van wedstrijden, zoowel voor clubs als voor individueelen,
e) Het bevorderen van het uitgeven en de verspreiding van schaaklectuur.

De minimumleeftijd vereischt 11 jaar, terwijl het maximum in het algemeen 18 jaar bedraagt.

De activiteiten van de stichting hebben direct succes. Uiteraard zal de wereldtitel, die Euwe een maand later verovert, daarin ook hebben meegespeeld. Het ledental van de N.S.B. stijgt na de overwinning van Euwe van 3.000 naar 12.000 leden! In een brief van Jungman aan Euwe van 18 februari 1936 wordt Euwe verzocht een referaat te geven over schoolschaak. De gemeente Amsterdam biedt de Militiezaal aan voor een congres over schoolschaak op 14 maart. Wethouder Boekman, die het schaken een warm hart toedraagt, en naar wie later een school in Amsterdam is vernoemd, verricht de opening.

In het bondsblad van november 1936 meldt

D.K. Wielinga uit Amsterdam:
De beweging voor schaken op de verschillende onderwijsinrichtingen neemt voortdurend toe. Er zijn scholen waar met twee groepen, elk van ruim veertig leerlingen, wordt geschaakt. Er is behoefte aan goede schakers, die belangeloos zich beschikbaar willen stellen een of twee uur per week les te geven.

De schaakgekte is in die jaren onvoorstelbaar. Niet alleen staan er in elk dagblad lange verslagen van schaaktoernooien, ook de AVRO start begin 1937 een schaakcursus, gegeven door de wereldkampioen.

Om ook de schooljeugd in de gelegenheid te stellen dit onderricht van dr. Euwe te volgen, bracht de A.V.R.O. den beginnerscursus onder in het Zondagmiddagprogramma en wel van 4.10-4.35 uur n.m." En ook: "De beginners ontvangen een zakschaakboekje van handig formaat, dat hun de helpende hand zal bieden bij het analyseeren van moeilijke stellingen en waarin bovendien enkele regels zijn opgenomen, de gevorderden krijgen een door den wereldkampioen geschreven boekje getiteld "Stelling, plan en combinatie" verlucht met tallooze diagrammen, waaruit men de belangrijkste onderdeelen van het combinatie- en positiespel kan leeren en …. onthouden!

Aan de traditionele Kerstwedstrijden van de stichting doen in 1938 ongeveer 1.000 spelers mee, van wie bijna de helft (470 spelers) uit Amsterdam komt. Ook de strijd om de KNSB-wisselbeker voor scholenteams is inmiddels een vaste traditie geworden. Er ontstaan steeds meer jeugdbonden dan wel schoolschaakbonden in Nederland. Tot in 1942 zijn er af toe berichten over schoolschaakwedstrijden, maar later in de Tweede Wereldoorlog verschijnt het bondsblad niet meer (vanwege de papierschaarste) en komen veel jeugdschaakactiviteiten stil te liggen.

In het bondsblad van november 1945 bemoeit W.A.T. Schelfhout ('Wats') zich met deze materie. De schaakjournalist van *De Telegraaf*, en lid van VAS, wil onder andere dat alle jeugdleden ook het bondsblad krijgen voor een schappelijke prijs:

In elk geval zou een landelijke commissie gewenscht zijn, om het onderricht op scholen (de hoogste klassen van L.S., M.U.L.O., H.B.S. en Gymnasium) te coördineren. Ik vrees, dat de oorlog het goede werk, door voorgangers geëntameerd, in de soep heeft gereden. Er zal dus opnieuw moeten worden begonnen. (…) Een algemeene regeling zou echter dit aankweeken van jeugdige zeloten bevorderen. Daarin zie ik een groot belang voor den Kon. Ned. Schaakbond. Zou deze het Tijdschrift voor bijvoorbeeld f 1,50 per jaar beschikbaar stellen, dan ben ik overtuigd, dat dit op den duur zijn vruchten zal afwerpen. (…) Het zal er toe moeten komen, het onderwijs voor deze zaak te winnen. Wie de jeugd heeft, heeft de toekomst!

In juli 1946 wordt er een landelijke commissie Jeugdschaak gevormd, bestaande uit Euwe (Amsterdam), Eggink (Den Haag), Kleyn (Utrecht), Kraal (Amsterdam) en Ploegh (Leeuwarden). Er wordt naar alle schaakclubs een vragenlijst gestuurd waarin (kortweg) gevraagd wordt of de club al propaganda maakt voor het jeugdschaak, of, indien niet het geval, men dat zou willen

doen. De derde vraag is welke minimumleeftijd voor het jeugdschaak gewenst is. In november blijken ruim 200 van de 430 clubs te hebben gereageerd en houden 80 clubs zich min of meer met jeugdschaak bezig. Vrijwel alle clubs vinden dat aandacht voor jeugdschaak belangrijk is. Aan de hand van de antwoorden stelt de commissie bijna twee pagina's aan conclusies op, waarvan ik er enkele kort noem. Hoewel er al clubs zijn die schaaklessen geven aan kinderen vanaf acht jaar, vindt de meerderheid van de clubs dat twaalf jaar de minimumleeftijd behoort te zijn. Er wordt opgeroepen om voor middelbare scholen, maar ook voor *jongelieden, die in werkplaatsen of fabrieken werkzaam zijn*, wedstrijden en schaaklessen te organiseren. Schaken als verplicht leervak wordt ten zeerste ontraden door de commissie. Over de leraar is men duidelijk:

De aandacht dient erop gevestigd, dat degene, die schaakles geeft, een bij de leerlingen 'getapte' persoonlijkheid moet wezen, die tevens een krachtig overwicht heeft op zijn pupillen, anders komt er van deze soort propaganda al heel weinig terecht.

De onderwijzers en schakers die dit organiseren zouden verband met de KNSB moeten hebben, maar opereren nog steeds onafhankelijk. De commissie is, via Eggink (ook tijdschriftcommissaris van het bondsblad), altijd bereid om advies te geven.

In 1949 zijn de Jeugd- en Schoolschaakbonden nog steeds onafhankelijk. In het bondsblad wordt dan weer een oproep gedaan tot samenwerking: *"Deze Regionale Jeugd-Schaakorganisaties dienen één geheel te vormen, staande onder auspiciën en algemene leiding van de K.N.S.B"*, aldus Eggink. Hij roept iedereen op om de krachten te bundelen, in eerste instantie regionaal, maar met het uiteindelijke doel om tot een landelijke jeugdorganisatie onder de verantwoordelijkheid van de KNSB te komen.

In 1951 publiceren Eggink en Euwe hun boek *Jeugdschaak*, dat bestemd is voor *"De jeugdige schakers, die, alvorens de moeilijke studie van opening aan te vangen, goed zullen doen, zich inzicht te verschaffen in partijstellingen. Het is dan ook bedoeld als allereerste handleiding voor de Nederlandse jeugd, waaronder zeer vele schaaktalenten schuilen. Wie de jeugd heeft, heeft de toekomst!"* De voorwoorden in het boek zijn van Rutten (minister van Onderwijs, Kunsten en Wetenschap), prof. dr. Casimir (hoogleraar in de pedagogiek) en Van Steenis (voorzitter van de KNSB). Aan de hand van 106 stellingen worden allerlei thema's uit het midden- en eindspel behandeld. Het niveau van de stellingen is nogal uiteenlopend, van een sterke beginner tot een goede clubschaker.

Nog steeds is jeugdschaak geen officieel onderdeel van de KNSB, wat op zich vreemd is als je bedenkt dat Euwe (met verschillende petten op) en Eggink (bestuurslid van de KNSB) zich al vele jaren inzetten voor het jeugdschaak. In de bondsraad van oktober 1950 is het volgende te lezen:

De Commissie voor Jeugdschaak werd gereorganiseerd, doch kon desondanks nog niet op grootste resultaten wijzen. Het Bestuur hoopt de zaak van het jeugdschaak een krachtige stimulans te hebben gegeven door het uitschrijven van het jeugdkampioenschap in 1951.

Het eerste jeugdkampioenschap wordt tegelijkertijd met de jaarlijkse Bondswedstrijden verspeeld. In de kampioenspoule eindigen P.M. van Bemmelen (Leiden), W.J. Geus (Den Helder) en J. Staal (Amsterdam) gelijk met 3 uit 5. Een week later wordt de barrage met 4 uit 4 door Geus gewonnen, zodat hij de eerste Nederlandse jeugdkampioen wordt.

Hoe het met het jeugdschaak in Nederland verder verloopt kunt u in de volgende Nieuwsbrief lezen.

ADVERTENTIE

Lasker in Nederland

Symon Algera

Emanuel Lasker (1868-1941) is 27 jaar achter elkaar wereldkampioen schaken geweest. In deze periode is de Duitser niet vaak in Nederland, maar daarna des te vaker en zeker van 1925 tot 1934 als hij het toernooischaak de rug toekeert. Hij probeert in Rotterdam een professionele bridgecarrière op te bouwen, maar moet uiteindelijk erkennen dat de overstap naar het bridgen geen succes is. Als aanvoerder van het Nederlandse team wint de oud-wereldkampioen schaken nog wel een bridgetoernooi in Londen. Hij gaat weer schaken, maar heeft daarna een rusteloos bestaan, eerst op de vlucht voor Hitler en daarna voor Stalin. De grote meester heeft zich vele malen dankbaar getoond voor het onderdak dat hij in Nederland heeft gevonden tijdens de moeilijke perioden in zijn leven. Ondanks goede schaakverdiensten, sterft hij in betrekkelijke armoede op 72-jarige leeftijd in New York.

In 1894 wordt Lasker wereldkampioen schaken in een match tegen zijn landgenoot Steinitz en pas 27 jaar later staat hij die titel weer af aan Capablanca. Hij is hiermee de langst zittende wereldkampioen. Naast het schaken heeft de wereldkampioen een groot aantal andere activiteiten, en dat verklaart ook de lange perioden waarin hij niet achter het schaakbord te vinden is. Hij is een vooraanstaand wiskundige en een goede vriend van Einstein, maar is het niet eens met diens relativiteitstheorie. Hij is ook filosoof, toneelschrijver, uitvinder (van onder andere een koffiezetmachine) en komt met oplossingen voor wereldproblemen. Zo ziet hij, volgens Paul van Diermen in het historisch tijdschrift Skript, weinig in de vestiging van een Joodse staat in Palestina. Lasker verwacht problemen met de Arabische landen en stelt daarom voor om een Joodse staat in Alaska te stichten.

Met al deze activiteiten heeft Lasker minder roem vergaard dan met schaken, maar een brede belangstelling kan hem niet worden ontzegd.

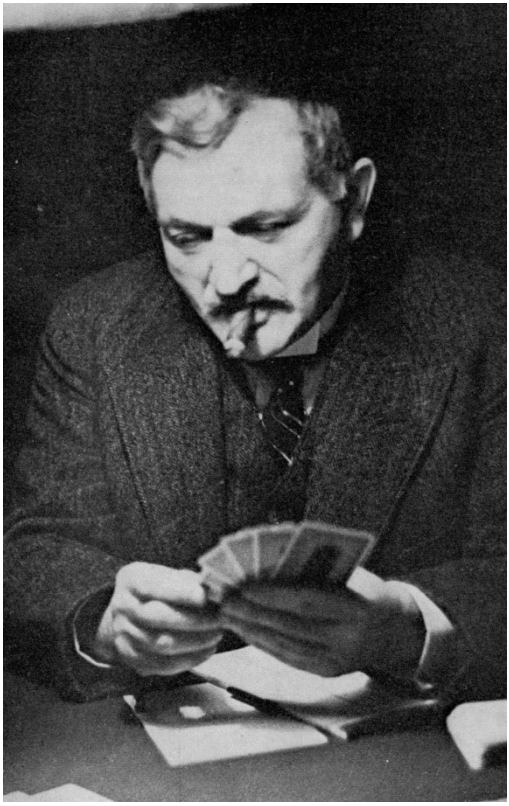

Emanuel Lasker (foto: Peter de Jong)

Van Fooreest wint met "drie minuten tijds" partijen

In 1889 doet de 21-jarige Lasker, die net Deutsche Meister is geworden, mee aan het eerste grote internationale schaaktoernooi dat op Nederlandse bodem in Amsterdam wordt georganiseerd. In de eerste ronde brengt hij zijn legendarische dubbelloper-offer tegen Bauer. De jonge Emanuel wordt tweede, achter Amos Burn, en laat de hele Nederlandse top achter zich, maar met snelschaken moet hij zijn meerdere erkennen in de Nederlandse kampioen. Het weekblad *De Amsterdammer* schrijft daarover: "Op zekeren dag had de heer Lasker zijn concours partij geëindigd, en daar het te vroeg was om op te houden, en te laat om een nieuwe concours partij te beginnen, gaf hij zijn verlangen te kennen, eenige snel te spelen partijen te beginnen. O, dan moest Foreest op de proppen komen. Foreest! Foreest! Deze was dadelijk bereid, en in drie minuten tijds voor elke partij werden vier partijen afgespeeld waarvan de heer Foreest drie won, Natuurlijk onder luid gelach der omstanders." Het gaat hier (vermoedelijk) om de toen 26-jarige Arnold E. van Fooreest die in 1889 kampioen van Nederland is.

Simultaantournees

Het toernooi in Amsterdam was het eerste, maar ook het laatste toernooi van Lasker in Nederland. Tussen 1898 en 1937 geeft hij wel vele simultaanseances, die dan vaak gecombineerd worden met allerlei andere activiteiten. De eerste tournee in 1898 begint in Utrecht. Volgens het *Tijdschrift van den Nederlandschen Schaakbond* maakt de wereldkampioen een vermoeide indruk en herinnert maar weinig aan de energieke jongeman van het toernooi in Amsterdam. Hij klaagt over de geringschatting van zijn wetenschappelijke en intellectuele gaven; dit zal in de loop van zijn schaakcarrière nog vaak terugkomen.

In 1908 start een nieuw tournee. Zijn simultaan bij DD in Café Hollandais in Den Haag verloopt rampzalig, hij komt tot een score van zevenmaal winst, elfmaal remise en zevenmaal verlies. De kritiek in de pers is niet mals. Er wordt een vergelijking gemaakt met Pillsbury, die vijf jaar eerder een simultaan heeft gegeven. De *Rotterdamsche Courant* schrijft: "Ten eerste bleek Lasker veel minder geschikt dan Pillsbury tot het snelschaken, eene faculteit die toch voor simultaanspel onontbeerlijk is". De krant schrijft verder dat Pillsbury bij zijn simultaan met 47 borden sneller rond ging dan Lasker met 25 borden, en dat zijn resultaat ook beter was. Door zijn trage spel wordt het soms behoorlijk laat, een seance in Utrecht eindigt pas om half vier 's nachts. Naast kritische kanttekeningen zijn er ook positieve te lezen. Zo staat hij bijna altijd toe dat er geconsulteerd wordt, is uitermate vriendelijk tegen zijn opponenten, geeft zijn tegenstanders vaak de witte stukken, en neemt uit "Hoofschheid" nog wel eens genoegen met remise, zoals het *Tijdschrift* schrijft na de remise tegen de oud-minister van Binnenlandse Zaken Samuel van Houten (van het 'Kinderwetje'). Er volgen nog grote tournees in 1920 en 1923, en de laatste wordt de grote AVRO-seance van 1937.

Vrienden en logeeradressen

In 1908 speelt de wereldkampioen bij zijn simultaantournee in Rotterdam tegen één van de grootste schaaktalenten van Nederland, de achttienjarige Pierre Joseph Henry Baudet. De jonge Hagenaar wint en wordt één van zijn grootste vrienden in Nederland. Baudet wordt later een

vooraanstaand wiskundige, en ook een sterke schaker. De families Baudet en Lasker ontmoeten elkaar regelmatig in Nederland en in Duitsland. Baudet, de overgrootvader van de politicus Thierry Baudet, sterft op jonge leeftijd.Een andere Nederlander waar de Duitse schaakmeester een warme vriendschap mee heeft opgebouwd is mr. G. Oskam. Deze welgestelde flamboyante Rotterdamse advocaat heeft veel buitenlandse schakers, die in ons land een veilig heenkomen zochten, geholpen en ook onderdak geboden. In Rotterdam was Oskam zijn vaste logeeradres, in Amsterdam is dat W.A.T. Schelfhout, de Bourgondische schaakjournalist van *De Telegraaf.* Lasker is erg op Schelfhout gesteld, maar dit kan ook een zakelijke kant hebben gehad. Vanaf 1920 is Lasker namelijk de nieuwe columnist met een vaste schaakrubriek voor de *Telegraaf,* en velen vermoeden dat de rubriek in feite, en zeker voor het binnenlandse schaak-gebeuren, door Schelfhout wordt verzorgd.

W.A.T. Schelfhout (foto: Peter de Jong)

Schaakverdiensten verdwijnen als sneeuw voor de zon

Zijn forse honorariumeisen, en de manier waarop hij hierover communiceert, hebben Lasker in Nederland bij organisatoren en collega's geen vrienden gebracht. In 1898 staat er in het *Tijdschrift* al een ingezonden brief van iemand die zich hierover beklaagt. Volgens biografen zijn deze eisen ingegeven door de wens om niet zoals Steinitz in armoede te moeten sterven. Dat dit maar gedeeltelijk is gelukt, komt niet door zijn verdiensten, maar wél door de wijze waarop hij die belegt. Hij is geen financieel genie, maar heeft de omstandigheden ook niet mee. De eerste keer dat hij een groot deel van zijn vermogen als sneeuw voor de zon ziet verdwijnen, heeft dat te maken met zijn sterke vaderlandsliefde voor Duitsland.

Hans Ree schrijft hierover in zijn *Schaakverhalen*: "Het is een Duits patriottisme waarvan de vurigheid nu volstrekt oninvoelbaar is". Zoals een echte patriot betaamt, heeft de wereldkampioen bijna al zijn geld in obligaties gestoken waarmee de Duitsers de Eerste Wereldoorlog financieren. Na Versailles 1918 zijn de obligaties niets meer waard. Later zou hij door een gierende inflatie, een beurskrach, en Hitler die hem als jood van zijn bezittingen berooft, nog een aantal keren een groot deel van zijn met schaken opgebouwde vermogen verliezen.

Laska

Vanaf zijn jonge jaren heeft Emanuel in de Berlijnse schaakcafés actief het go-spel en vele kaartspelen beoefend. Hij doet dit voor

zijn levensonderhoud, en het niveau zal dan ook wel goed zijn geweest. Volgens zijn biografen was hij ook een verdienstelijk dammer. Tijdens schaaktoernooien daagt hij regelmatig tegenstanders en organisatoren uit om een partijtje bridge te spelen. Het blijft niet altijd bij kaarten. Zo schrijft *De Telegraaf* in 1908 dat hij aan de vooravond van zijn match tegen Abraham Speyer vermoeid in Amsterdam aankomt, maar dat hem dat niet belet om zijn gastheren direct voor een partijtje biljart uit te nodigen. Lasker wint glansrijk en doet dat met een afsluitende serie van 10 caramboles. Veel biljartende schakers zouden hier zeer content mee zijn.

In 1911 ontwerpt Lasker een nieuw bordspel: Laska. Het is een vorm van dammen met een 7 bij 7 bord met witte en zwarte schijven. Geslagen schijven verdwijnen niet, maar worden onder de slaande schijf geplaatst, waardoor deze in een soort zuil verandert. In 1917 legt hij het spel ter beoordeling voor aan zijn vriend Baudet, die een enthousiast supporter zal worden, en ook de eerste voorzitter van de Laska-vereniging in Nederland. Lasker zelf geeft in Nederland vele lezingen over zijn nieuwe spel.

Beroepsbridger en aanvoerder van winnend Nederlands bridgeteam

De oud-wereldkampioen ziet de toekomst van het schaken steeds somberder in en is bang voor de remisedood. Hij ziet bridge als het spel van de toekomst. Dat geldt trouwens ook voor andere schakers, zoals de nieuwe wereldkampioen Capablanca. Zijn enthousiasme voor het bridgen valt samen met het ontstaan van het huidige 'contractbridge', dat rond 1925 zijn definitieve vorm krijgt, en waarvan zijn vriend Ely Culbertson de grote promotor is. In 1925 keert Lasker het wedstrijdschaken helemaal de rug toe. In 1929 wordt hij, in het nieuwe Nationaal Schaakgebouw in den Haag, door DD gehuldigd ter ere van zijn zestigste verjaardag. Zijn vrouw Martha is ook van de partij. Het *Haarlems Dagblad* van 11 februari 1929 doet uitvoerig verslag. Alle coryfeeën van het Nederlandse schaakleven zijn aanwezig, er zijn vele toespraken, vele cadeaus en vele loftuitingen. Lasker dankt voor de hem gebrachte hulde, die hem zeer heeft getroffen. In Holland heeft hij zich steeds thuis gevoeld en hij heeft er veel vrienden verworven. In donkere tijden heeft hij veel gastvrijheid ondervonden in Nederland. Aan het eind van zijn toespraak geeft hij aan dat hij in de 27-jarige Max Euwe, die ook aanwezig is, een kandidaat voor het wereldkampioenschap ziet. Lasker was overigens gewoon lid van DD. Er was hem ooit een erelidmaatschap aangeboden, maar dat wilde hij niet. Hij was wél erelid van VAS.

Er begint een nieuwe periode in zijn leven en hij verblijft steeds vaker en langduriger in ons land. De Duitser probeert als bridgeprofessional in zijn levensonderhoud te voorzien en start in 1931 "Dr. Lasker's Bridge-Studio" in Rotterdam. In *De Maasbode* van oktober 1931 is te lezen dat de voormalig wereldkampioen schaken bridgewedstrijden organiseert en causerieën over bridgen verzorgt. In 1932 neemt hij het initiatief om in Londen een drielandenwedstrijd bridgen te organiseren, met als deelnemers een Nederlands, een Duits en drie Engelse teams. Het Nederlandse team bestaat uit de paren Emanuel Lasker en Salo Landau, en de gerenommeerde bridgebroers Frits en Ernst Goudsmid. Lasker is aanvoerder van het

Nederlandse team. Landau is een sterke schaker, die inmiddels bridgeleraar is geworden, maar in tegenstelling tot Lasker wél is blijven schaken. Hij wordt in 1936 bij afwezigheid van Euwe, Nederlands kampioen. De eerste meerlandenwedstrijd uit de bridgegeschiedenis wordt gewonnen door het Nederlandse team. Bij de terugmatch in Amsterdam is Lasker tot veler verbazing niet meer van de partij. In *De Volkskrant* (2009) schrijft bridgejournalist Kees Tammens dat de broers Goudsmit daar wellicht iets mee te maken hebben.

Een andere sterke Nederlandse schaker, die mede door Lasker is gaan bridgen, is Daniël Noteboom. Deze heeft plannen om net als Landau professioneel bridger te worden om daarmee zijn studie in Leiden te bekostigen. Door zijn vroege dood, hij was pas 21 jaar, is het daar nooit van gekomen. In de grote Lasker-biografie staat de condoleancebrief die Lasker aan de vader van Noteboom stuurt; daarin noemt de meer dan veertig jaar oudere Lasker hem zijn "goede vriend".

De oud-wereldkampioen komt steeds meer tot het inzicht dat het bridgen hem niet het succes en het geld oplevert dat hij nodig heeft om in zijn levensonderhoud te voorzien. Hij moet erkennen dat het hem niet is gelukt is om als bridger hetzelfde gezag en respect op te bouwen dat hij in de schaakwereld had. Daar komt bij dat zijn bezittingen in Duitsland door Hitler zijn afgenomen, en dat hij zijn ooit zo geliefde Heimat niet meer binnen kan komen. Hij neemt in 1934 dan ook dankbaar een uitnodiging voor deelname aan het schaaktoernooi in Zürich aan. De grote meester keert na negen jaar weer terug in de toernooiarena.

Laatste jaren

In 1935 vertrekt Lasker naar Rusland, waar hij aan het werk gaat als schaaktrainer en wiskundige. Hij komt nog naar Nederland om de match tussen Euwe en Aljechin voor Russische kranten te verslaan, en voor de VARA-radio spreekt hij enthousiast (volgens het *Tijdschrift* iets te enthousiast) over het Russische schaak. De Duitser doet dat volgens de verslaggever in goed "Hollandsch", maar hij heeft wel wat moeite met enkele medeklinkers. Al snel komen in Rusland de grote zuiveringen op gang, en na zijn vlucht voor Hitler, slaat hij nu op de vlucht voor Stalin. In 1937 doet de gelegenheid zich voor om voor familiebezoek naar New York te gaan en hij besluit om daar te blijven. Daar verdient hij de kost met het geven van schaak- en bridgelessen, net genoeg om het hoofd boven water te houden. Tot aan zijn dood houdt Lasker per brief contact met Oskam, die zijn oudste zuster Theophilia bij zich in huis in Rotterdam heeft opgenomen, maar die niet kan verhoeden dat deze later naar Sobibor wordt gedeporteerd en daar in 1943 het leven verliest.
Tijdens het Hoogovens Toernooi van 1941 bereikt de deelnemers het bericht dat één van de meest veelzijdige schakers en meest succesvolle denksporters uit de geschiedenis in New York op 72-jarige leeftijd is overleden.

Belangrijkste bronnen: De grote Lasker-biografie: Emanuel Lasker: Denker Weltenburger Schachweltmeister, 2009, Boeken en NRC-artikelen van Hans Ree (die veel over Lasker heeft geschreven); Tijdschrift van den Nederlandschen Schaakbond; vele oude kranten, vooral het Rotterdamsch Nieuwsblad en De Telegraaf.

How Does Chess.com Help Serious Players?

Play live and correspondence games at your rating level

Get in-depth Computer Analysis of your games

Sharpen tactical decisions with thousands of high-level tactics

"I stay sharp using the tactics trainer on Chess.com."

GM Hikaru Nakamura

Chess.com

Jubileum dMP Batavia Schaaktoernooi

Bas Beekhuizen

Een sterk deelnemersveld, dat belooft het jubileum invitatieschaaktoernooi in café Batavia in Amsterdam. Dankzij de hoofdsponsor dMP (De Melker & Partners) en extra particuliere ondersteuning, heeft toernooidirecteur Merijn van Delft een nog internationaler en nog sterker met grootmeesters en meesters bezet toernooi weten samen te stellen dan voorgaande jaren. De organisatoren hadden graag de levende Amsterdamse schaaklegende Jan Timman onder de deelnemers gezien, maar dat is helaas niet gelukt.

Van donderdag 22 februari tot en met zondag 4 maart 2018 vindt alweer het tiende invitatieschaaktoernooi plaats in café Batavia, dat aan de Prins Hendrikkade 85 in Amsterdam tegenover het Centraal Station is gelegen. Een statig gebouw, dat sinds kort ook een vernieuwde monumentale café-ingang in dezelfde stijl heeft.
Het begon in 2009, of eigenlijk al een jaar daarvoor. De broers Peter en Frans Tames hadden hun horecaogen op de vervallen caféruimte in Gebouw Batavia laten vallen. Een jaar kostte de gigantische verbouwing, dat wel. Ik maakte er maandelijks stiekem foto's van en bood hen die bij de opening in een glossy fotoboek aan.

Een fotoboek van de eerste jaren

Hun eerste café-koffiehuis aan de Nes 33, *Nescafé*, was een bekend, zeer gezellig en intiem internationaal spelletjescafé in de Amsterdamse binnenstad. Peter en mijn zoons, hun vrienden en ik speelden er onderlinge toernooitjes schaak. Het idee om in hun tweede uitspanning, het veel grotere Batavia, een internationaal schaaktoernooi uit de grond te stampen, is eigenlijk daar al door Peter Tames en mijzelf - ware liefhebbers van het edele spel - voor het eerst uitgewisseld. Daarna ging het snel.

Ik verwittigde bekende schaakvrienden als Jeroen van den Berg (Tata Chess) en Eddy Sibbing (MEC) van ons plan. Ook Koos Stolk van de KNSB en Lennart Ootes liepen voor ons voornemen warm en verzorgden elk jaar de technische ondersteuning: de real time weergave van de partijen op het net en in de bar van het café op de televisie.

Het eerste toernooi in 2009 werd geopend door Hans Ree, de loting werd toen verricht door Jeroen van de Berg in de rol van penningmeester, en Aart Strik als arbiter. Als klap op de vuurpijl won de kersverse Nederlands jeugdkampioen Robin van Kampen het eerste toernooi en behaalde daarmee zijn tweede IM-norm.

Door de jaren heen heeft het toernooi veel jong toptalent, zoals Jorden en Lucas Foreest en Anne Haast, de kans gegeven om een schaaknorm te halen in een internationaal deelnemersveld. Daarnaast hebben we, ook in de pers, onze reputatie als gezellig schaakcafé kunnen waarmaken.

De gerenommeerde schaakvereniging Fischer Z en de eigenzinnige schaakclub SOPSWEPS'29 spelen nu al jaren in Batavia hun competitiewedstrijden. Het café en het restaurant zit elk jaar in mei van onder tot boven tjokvol met bekende en onbekende 'schaakgekken' tijdens het Martin Walop Fischerrandom open NK dat mijn club Fischer Z organiseert.

Het toernooicomité bestaat nu uit: Peter Tames (voorzitter), Jeroen van den Berg (toernooidirecteur), Lennart Ootes (techniek en website) en Arno Eliëns (internationaal arbiter).

Deelnemersveld

Bij het sluiten van dit nummer zag de deelnemerslijst er als volgt uit:
Ivan Sokolov (IGM) 2595, Friso Nijboer (IGM) 2511, Elisabeth Paehtz (IM, Dld) 2453, Anna Zatonskih (IM, VS) 2450, Robby Kevlishvili (IM) 2445, Thomas Beerdsen (IM) 2433, Liam Vrolijk (FM) 2425 en Manuel Bosboom (IM) 2411. Met twee buitenlandse spelers zijn onderhandelingen gaande.

Wilt u het toernooi met een eenmalige of jaarlijkse financiële bijdrage ondersteunen, dan kan dat op rekening NL56ABNA0462800229 t.n.v. CC&O in Amsterdam, onder vermelding van 'Donatie Batavia Schaaktoernooi'.

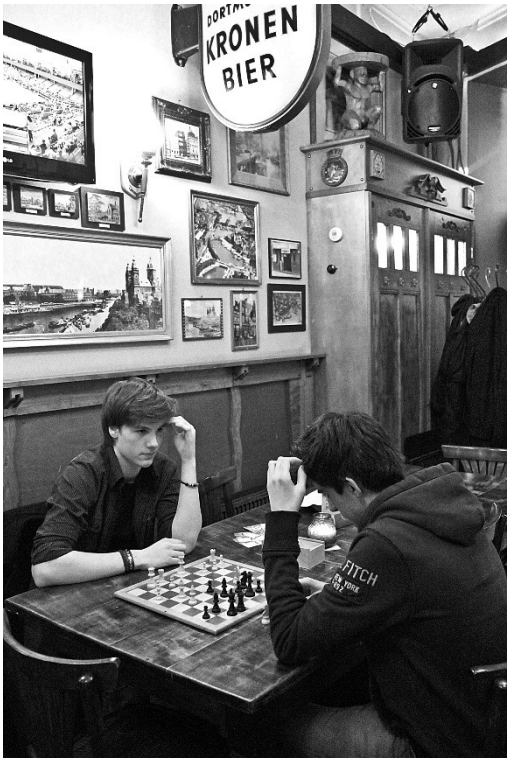

Bijschrift: Robin van Kampen (l) analyseert met Benjamin Bok

Schaken en muziek 3

Das Schachtournier en Schachnovelle: twee schaakopera's

Minze bij de Weg

Toen ik met de artikelen over schaken en muziek begon dacht ik met twee afleveringen een heel eind te komen. Een eerste artikel over muziek met een schaakthema en een tweede over bekende musici die schaken of schaakten en bekende schakers die iets met muziek hadden. Maar het ging zoals het meestal gaat als je je in een onderwerp verdiept. Er blijkt meer materiaal te zijn dan je verwacht, veel meer zelfs, en er zijn lezers die met tips komen. Die extra's kan je niet laten liggen tot het eind van de serie. Daarom beginnen we deze aflevering met restjes, of aanvullingen als u dat mooier vindt klinken.

Eerst wat correspondentie naar aanleiding van de vorige aflevering (*Nieuwsbrief 91*) over schaken voor groot orkest en kamermuziek. Ik noemde daarin de *FIDE hymne*. Nol van 't Riet maakte mij erop attent dat de ICCF, de internationale bond van correspondentieschakers, zijn eigen 'anthem' heeft. Deze is gecomponeerd door Dmitry Lybin uit Wit-Rusland, musicus en componist van beroep. De hymne klonk voor het eerst op het ICCF-congres van 2003 in het Tsjechische Ostrava. In 2006 werd in de statuten van de ICCF vastgelegd dat de hymne op ieder congres na de openingstoespraak ten gehore wordt gebracht. Het gedragen maar toch vlotte werkje duurt 48 seconden.

Wim Vijvers vulde het hoofdstuk over pianomuziek aan. Hij schreef: 'In 1972 werd de suite voor piano *Sjachmaty* (gecomponeerd 1960) gepubliceerd door uitgeverij *Muzyka* in Leningrad. Toevallig heb ik daar ooit een exemplaar (omvang twintig bladzijden) van gekocht en dit was een mooie aanleiding om er meer over te weten te komen. De componist is Leonid Petrovitsj Balaj (1940-1991). Hij werd geboren in Leningrad en daar aan het conservatorium opgeleid tot componist. Hij schreef allerlei muziekstukken.

De suite is opgedragen aan Boris Spassky en bestaat uit de volgende delen: Schaakbord en pionnen (in het Russisch: boeren); Koning; Dame (in het Russisch: fers (vizier) (koroljeva)), Paard en loper (Russisch: strijdros en olifant), Toren (Russisch: boot), Eindspel.

De muziek is niet virtuoos geschreven, maar het is geen kinderspel. Een pianist moet een behoorlijke rating hebben om het vlot te kunnen spelen.' Tot zover Wim Vijvers.

Beiden worden bedankt voor hun bijdragen. Andere reacties zijn van harte welkom.

Schachnovelle

Door tips en daarop gebaseerd verder onderzoek kwam ik een paar aanvullingen op het spoor op het eerste artikel over schaken in ballet, opera en operette (*Nieuwsbrief 90*). In het Duitse blad *Karl,*

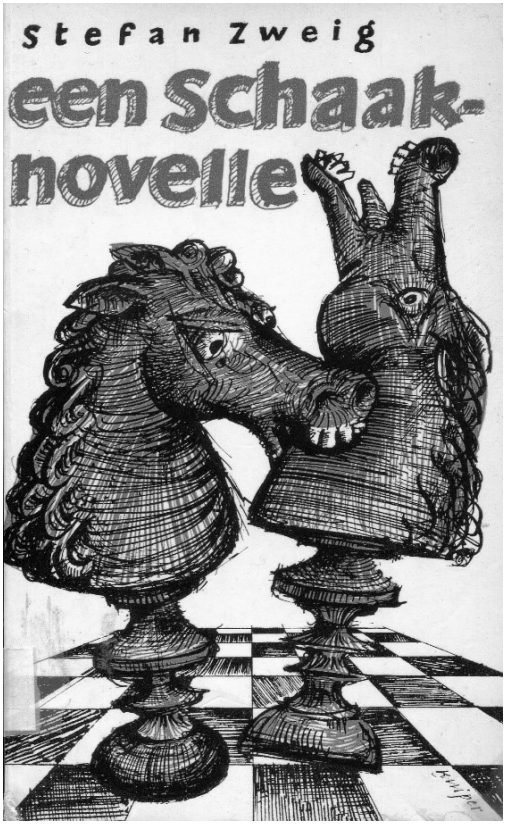

Schaaknovelle (Nederlandse vertaling uit 1964)

Das kulturelle Schachmagazine, vond ik de opmerking dat er ooit een ballet op Stefan Zweigs beroemde *Schachnovelle* moet zijn opgevoerd. Waar en wanneer wordt helaas niet vermeld.

Wel veel informatie is beschikbaar over de kameropera *Schachnovelle*. Deze werd geschreven door de Roemeense componiste Violeta Dinescu en in 1994 opgevoerd tijdens de Schwetzinger Festspiele. Het is een werk voor drie solisten en een kamerensemble. Dinescu studeerde muziek aan het *Ciprian Porumbescu* conservatorium in Boekarest. In 1982 verhuisde ze naar Duitsland. Tegenwoordig is ze als hoogleraar verbonden aan de universiteit van Oldenburg. Naast haar werk als docent heeft ze een gevarieerd oeuvre bij elkaar gecomponeerd. Daaronder een aantal opera's die aan Duitse operahuizen zijn opgevoerd.

In een interview per e-mail legde Violeta Dinescu uit dat ze voor het libretto de originele teksten van Stefan Zweig gebruikte. "Ik voelde dat ik zijn woorden moest respecteren. Ik weigerde ze te interpreteren, ik wilde ze precies zo hebben". Daarom spelen de drie stemmen sopraan, alt en bas, geen rollen maar vertellen ze het verhaal.

Dinescu kende het verhaal van de *Schachnovelle* al uit haar Roemeense tijd, toen ze het in het Roemeens had gelezen. Vele jaren later, op zoek naar een onderwerp voor een compositie, kwam ze in een antiquariaat een Duitse uitgave tegen en werd ze door het verhaal gegrepen.
In een interview met de Duitse musicologe Eva-Maria Houben legde ze uit dat het haar er vooral om ging te laten zien hoe het gedrag van de hoofdpersonen en in het bijzonder de ineenstorting van dr. B voortkomt uit hun geschiedenis. "Voor mij is de context, de geschiedenis belangrijk. Hoe komt het tot deze catastrofe? Wat is er eerder gebeurd? De catastrofe alleen interesseert mij niet, dat is te weinig. (...) De oorzaak voor de zelfvernietiging zit in het levensverhaal van dr. B verborgen. Het catastrofale eind alleen zou ik nooit hebben geschreven. De voorgeschiedenis is per se noodzakelijk."

Dat alles is ook te zien aan de opbouw van het stuk. Na een inleiding door een altviool wordt in deel 2 het verhaal van

wereldkampioen schaken Czentovic verteld. Deel drie gaat over de gevangenschap van dr. B en zijn ontgoocheling als hij in zijn cel een schaakboek in handen blijkt te hebben gekregen. In deel vier komt het tot de catastrofe. In tegenstelling tot het verhaal van Zweig, waar dr. B tijdens de laatste partij opgeeft en zich geestelijk gebroken terugtrekt, stort hij in de opera helemaal in. Het komt tot een implosie, een soort oerschreeuw, die door Eva-Maria Houben vergeleken wordt met *De Schreeuw* van de Noorse schilder Edward Munch. In de muziek wordt dat uitgedrukt in extremen, viervoudig fortissimo afgewisseld met viervoudig pianissimo. Dinescu in het genoemde interview: "Zo'n moment moet je beleefd hebben om weer lucht te krijgen".

Violeta Dinescu (foto: Carl von Ossietzky Universität Oldenburg)

De première tijdens de Schwetzinger Festspiele 1994 duurde een kleine twee uur en dat was niet tot ieders genoegen. Dat kwam zeker ook door het soms tergend langzame en extreme karakter van de muziek. Ook de vormgeving was opmerkelijk. Er werd niet geacteerd zoals in een 'normale' opera. Op een doek waren in zwart-wit (de kleuren van het schaakspel) schaduwfiguren, schaakstukken, geometrische vormen en grafisch werk te zien, uitgevoerd door poppenspelers. Nogmaals Eva-Maria Houben. "Violeta Dinescus *Schachnovelle* is een kameropera zonder toneel en zonder handeling geworden, een kameropera met op een doek geprojecteerde schaduwbeelden. Ze belicht met hulp van klank, licht en grafisch beeld innerlijke ontwikkelingen en een geestelijk drama."

Dinescu kreeg het verzoek de opera voor een tournee door Oostenrijk en China in te korten tot een uur, maar daar is het door tijdgebrek niet van gekomen.

Das Schachtournier

Een kleine twee eeuwen ouder dan de opera *Schachnovelle* is het 'Singspiel' in één bedrijf *Das Schachtournier*. Een Singspiel is een operavorm uit de Duitstalige landen, waarin de gezongen delen worden afgewisseld met gesproken dialogen. *Die Entführung aus dem Serail* van Mozart wordt als hoogtepunt van het genre beschouwd.

Das Schachtournier werd in 1809 gecomponeerd door Trautgott Maximilian Eberwein, het libretto is van de hand van

August Karl Friedrich Werlich. Eberwein was violist in het orkest van het slottheater Heidecksburg bij Rudolstadt (Thüringen). Op verzoek van Eberwein schreef de plaatselijke secretaris van de kanselarij, de genoemde Werlich, een libretto. Dat ging uit van het idee dat een man de vrouw die hij aanbidt moet veroveren door allerlei beproevingen te ondergaan. Hij koos voor de variant dat de bruid door een partij schaak moet worden veroverd. Dat gebruik was bekend uit Ströbeck waar in de achttiende eeuw een jongeman die wilde trouwen eerst een partij schaak tegen de plaatselijke burgemeester moest spelen. Won hij, dan mocht hij zijn bruid meenemen, verloor hij dan moest hij een bijdrage in de gemeentekas deponeren of het in het volgende jaar met een nieuwe schaakpartij proberen. Het gebruik is later in onbruik geraakt, maar werd in 2007 opnieuw ingevoerd.

Werlich noemt in het werk de vader van de bruid Baron von Ströbeck. Ook de namen van anderen verwijzen naar het schaken, zoals Schachide, Roquine, Patt, Greco, Tamerlan en Von Springer. Het singspiel werd in 1809 in het slottheater van de Heidecksburg opgevoerd. Het enige exemplaar van het tekstboek ligt in het Thüringse staatsarchief in Rudolstadt. In 2009 gaf het Schach Verlag Ströbeck een versie uit met een hedendaagse spelling. In tegenstelling tot het libretto is de muziek niet volledig bewaard gebleven. Delen ervan zijn in het bovengenoemde archief te vinden.

Ströbecker musical

Over Ströbeck gesproken, toen het schaakdorp in 2006 gastheer was van de Europese cultuurdorpen (waartoe ook Wijk aan Zee behoort), werd de schaakmusical *Ströpker Zeitsprunge* opgevoerd, waarin de schaakgeschiedenis van Ströbeck wordt verteld. Dat de Ströbeckers muzikaal zijn bleek vijf jaar later. In opnieuw een schaakmusical werd de geschiedenis van duizend jaar schaak verteld, onder de titel *Guncellin 2011 – So könnte es gewesen sein.* Jürgen Westphal schreef de tekst, componist Christoph Zwiener zorgde voor de muziek.

Een laatste uitstapje naar het muziektheater betreft de operette *Schach dem König* (1935), gecomponeerd door de Duitse operettecomponist Walter Goetze (1883-1961). Het werk telt drie bedrijven. Zijn belangrijkste operettes schreef hij in de periode tussen de twee wereldoorlogen. Of *Schach dem König* behalve de titel echt met schaken te maken heeft is overigens de vraag. Het libretto van Paul Harms gaat over de Engelse koning Jacobus I die roken strafbaar stelde, maar zelf bij het roken betrapt werd. Hij stond schaak in overdrachtelijke zin.

Er is een opname uit 1958 van het koor en orkest van de WDR, met solisten, onder leiding van Franz Marszalek. Korte fragmenten zijn te beluisteren op open spotiy, itunes en youtube.

Schachspiel für zwei Orchester

Een curieus werk op het gebied van orkestmuziek is *Schachspiel für zwei Orchester* van de Duitse componist en dirigent Hans Zender. Beide orkesten bestaan uit zestien musici. Het gaat hierbij niet om een gevecht tussen de twee orkesten maar om de combinatie van twee klankvelden en de stapsgewijze veranderingen van de klankkleuren en harmonieën, die volgens een uitleg te

vergelijken zijn met schaakzetten. Het werk duurt ongeveer tien minuten en ging in 1970 in première bij het orkest van de Hessische Rundfunk.

De Nederlandse componist Richard Rijnvos schreef in 1993-1994 *Stanza*. Hij baseerde zich bij het schrijven op de raadselcanon *Ave Maris Stella* (ongeveer 1549) van de Nederlandse componist Ghiselin Danckerts. Deze canon heeft de vorm van een schaakbord gevuld met noten. De drie delen *Stanza* duren samen 27 minuten. Deel 1 is opgedragen aan de Italiaanse componist Aldo Clementi, zelf een goede schaker. Deel 2 is opgedragen aan de Amerikaanse componist en enthousiaste schaker John Cage. Cage zullen we in een latere aflevering nog tegengekomen. Deel 3 is opgedragen een fluitist Rik Andriessen. Geen schaker meldt de website van Rijnvos, waar het werk te beluisteren is.

De laatste aanvulling betreft een opname van jazzgrootheid John Lewis, een van de namen achter The Modern Jazz Quartet. Samen met zijn vrouw Mirjana maakte hij de dubbel CD *The Chess Game*. Het gaat om een verjazzte versie van de *Goldbergvariaties* van Bach, waaruit blijkt dat Bach ook kan swingen. John Lewis speelt zijn delen op piano, Mirjana de hare op klavecimbel. Die laatste delen dragen allemaal schaaknamen, zoals Queen's Pawn Opening, Knight to Bishop 3, Pawn to King 5, En passant, enzovoort. Gedeelten zijn te beluisteren op youtube.

Elektronische muziek

We eindigen deze aflevering met elektronische muziek. In een nieuwsbrief van het Max Euwe Centrum mag de *Euwe Suite* van componist Rodney Waschka niet

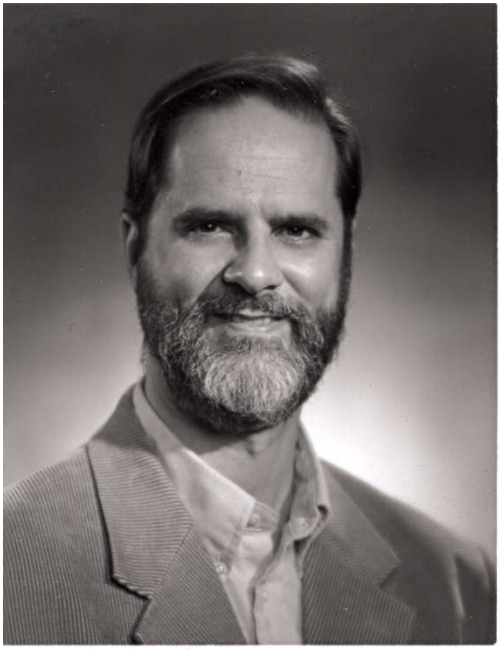

Rodney Waschka

ontbreken. Waschka die zichzelf een heel zwakke schaker noemt is tegenwoordig hoogleraar elektronische muziek aan de Universiteit van South Carolina. Hij is vooral bekend vanwege zijn 'algoritmische' composities, ongebruikelijke opera's en andere werken voor theater. Hij studeerde onder andere elektronische muziek aan het Instituut voor Sonologie van het Koninklijk Conservatorium in Den Haag. Zijn *Euwe Suite* uit 1985 is een werk op tape en is gebaseerd op schaakpartijen van Max Euwe. Het duurt vijftien minuten.

Per e-mail lichtte Waschka zijn compositie toe. Hij ontwierp een computerprogramma dat bepaalde eigenschappen (pitches) toewees aan velden op het schaakbord zodat het gebruik van dat veld een bepaald geluid opleverde. Het was mogelijk een

schaakpartij aan dat programma toe te voegen. “In ten minste een van de delen wees ik ook een bepaald timbre toe aan een type stuk. Als er bijvoorbeeld een paard op c6 terechtkwam leverde dat een zekere digitale synthese op, bijvoorbeeld een schetterend of een pompend geluid. Een pion die op hetzelfde veld landt zou hetzelfde geluid voortbrengen, maar met een ander timbre.”

Waschka gebruikte vijf verschillende partijen van Euwe voor het werk. Euwe-Colle 1926, een partij uit de match van 1935, een partij uit de match van 1937 (in beide gevallen wist hij niet meer welke), Euwe-Najdorf 1954 en zijn laatste wedstrijdpartij tegen Moonen (1981).

We vroegen hem hoe hij op het idee van de compositie kwam.
“Als student aan de Universiteit van North Texas was ik geïnteresseerd in algoritmisch componeren. Het merendeel van mijn huidige werk ligt nog steeds op dat terrein. Ik hield van schaken en ik kreeg een knipsel over de dood van Euwe in handen, waarin een van zijn partijen stond. Ik werkte in die tijd in de studio’s voor computermuziek van die universiteit met het Synclavier digitaal muzieksysteem. Toen ik nadacht over een idee voor een stuk, realiseerde ik mij dat een schaakbord behandeld kon worden als tweedimensionale matrix in een computerprogramma. Die ideeën kwamen samen in mijn hoofd en vormden het beginpunt van het stuk.
De Euwe Suite ging in april 1985 in première in Denton, Texas. Ik geloof dat er ook nog uitvoeringen zijn geweest in San Antonio, Austin en Fort Worth en er is ten minste een radio-uitzending geweest in Colorado. Het werd uitgebracht op het IRIDA platenlabel van Jerry Hunt als onderdeel van een album met de naam *Cartography*. Misschien is het dus nog vaker uitgezonden zonder dat ik daarvan op de hoogte ben.”

Jeux imaginaires

De Zweedse componist Sten Hanson (1936-2013) schreef *The Chessmen of Mars* als onderdeel van het John Carter Songbook, twaalftoonsmuziek met elektronisch bewerkte menselijke stem, gebaseerd op de sciencefiction boeken van Edgar Rice Burroughs. Duur 3:44.

De Zweedse componist Aake Parmerud ten slotte heeft zich gespecialiseerd in elektronische muziek. De 22ste partij uit de tweekamp Karpov-Kasparov 1992 inspireerde hem in 1993 tot het maken van *Jeux Imaginaires*. Parmerud noemde het ‘een fantasie over tijd en strategie’. De compositie zet de partij niet rechtstreeks in muziek over, maar diende voor Parmerud meer ‘als een meditatief uitgangspunt voor het componeren van de muziek’.
Op zijn website schrijft hij dat hij iedere avond na zijn werk als componist de partij, of een paar zetten eruit, naspeelde. Dat was niet alleen een aangename afleiding na gedane arbeid, maar hij ontdekte ook dat het naspelen van de partijen hem meer en meer bewust maakte van de overeenkomst tussen schaken en componeren. “Het iedere avond als een klein ritueel naspelen van de partij leverde nieuwe ideeën op en energie om te componeren, zonder dat er noodzakelijkerwijs herkenbare parallellen tussen de muziek en de partijen ontstonden.” *Jeux Imaginaires* won in 1993 de *Stockholm Electronic Arts Award*.

‘Onbekende’ schakers onder het stof weggehaald en andere nieuwe boeken

Florian Jacobs

Jimmy Adams: Gyula Breyer. The Chess Revolutionary, New In Chess, 2017. 880 blz. € 45,95.
We kennen Adams als auteur van vuistdikke schaakbiografieën van Tsjigorin en Zukertort. Met dit boek als een baksteen over Gyula Breyer heeft hij zich zeker in kwantitatieve zin overtroffen, maar ook in termen van kwaliteit zijn de 880 bladzijdes niet te onderschatten. Gyula Breyer had immers veel meer in zijn mars dan die ene populaire variant in het Gesloten Spaans. Adams laat zien wat voor een sterke speler en originele schaakdenker hij was – ik kwam zelfs een partij tegen waarin Breyer de Zwarte Leeuw speelde – en neemt bovendien enkele van Breyers betoverende schaakstudies op. Wat jammer dat zo’n gigant slechts 28 jaar oud werd! Adams heeft een monument gecreëerd dat Breyers talent waardig is.

Alexander Kalinin: Chess Training for Candidate Masters, New In Chess, 2017. 208 blz. € 18,95.
Een boek dat aan het denken zet. Grootmeester Kalinin is een ervaren schaaktrainer die veel te melden heeft over ons spel en schaakontwikkeling. Het verademende van dit boek is dat de auteur zich eerder richt op verbeelding en plannen dan op eindeloze varianten en het meedogenloze eindoordeel. Om langzaam en bedachtzaam te lezen, en zeker niet door kandidaatmeesters alleen. Een onhandige titel, beste mensen van *New In Chess*! Dit boek biedt stof voor veel meer schaakniveaus. Bovendien bevat het pareltjes van partijen die in geen database zijn te vinden.

Viktor Bologan: Bologan’s King’s Indian, New In Chess, 2017. 368 blz. € 29,95.
Bologans boeken over het Catalaans en de Ruy Lopez waren vaste prik voor clubschakers. Dit boek zal geen uitzondering zijn: de ervaren Bologan vertelt in toegankelijke stijl over de jungle van het Konings-Indisch. Wel kwam ik erg veel varianten zonder uitleg tegen, en zelfs wat omissies. Nu is dat amper te vermijden in een zo veel gespeelde opening met zo veel vertakkingen, maar waar is het populaire 8.Lf4 in de fianchettovariant bijvoorbeeld? Dat krijgt de zwartspeler geheid tegen zich! Om als inspiratie te gebruiken als u al het Konings-Indisch speelt.

Cyrus Lakdawala: Chess for Hawks, New In Chess, 2017. 288 blz. € 22,95.
Hoeveel boeken heeft Lakdawala intussen wel niet geschreven? Het zou mij niets verbazen als de schaakschrijver intussen de twintig stuks is gepasseerd. Zo’n veelschrijverij heeft wel tot gevolg dat zijn boeken nogal op elkaar lijken: ook in dit boek overheerst Lakdawala’s bloemrijke stijl de schaakinhoud. Ik vind zijn boeken eerlijk gezegd altijd eerder plezierig (zij het voor niet langer dan vijftien minuten) dan instructief. Nu is dit wel misschien zijn rijkste boek tot dusver: een

hoogstpersoonlijk instructieboek vol voorbeelden. Voor de beginnende schaker die zich psychologisch wil wapenen.

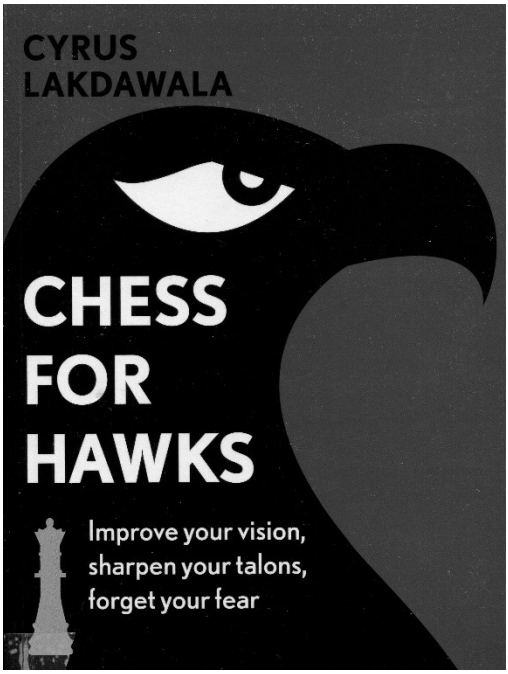

Maxim Dlugy: Grandmaster Insides, Thinkers Publishing, 2017. 425 blz. € 29,95.
Een grootmeester kijkt terug op zijn carrière en vertelt uitgebreid hoe het leven van een profschaker eruitziet. Bovendien geeft Dlugy veel mooie partijanalyses en krijgt de lezer zelfs een aantal tekeningen van hem te zien. Dit is nou een boek om van kaft tot kaft te lezen en plezier in het schaken van te krijgen. Een meer dan welkom boek!

Steve Giddins (red.): The New In Chess Book of Chess Improvement, New In Chess, 2017. 336 blz. € 22,95.
Het tijdschrift New In Chess kent veel mooie rubrieken, waaronder de analyses van topspelers. Het tijdschrift bestaat intussen al ruim dertig jaar, en dat betekent logischerwijs ook meer dan dertig jaar analyses van toppartijen door de matadoren zelf. Kasparov, Anand, Tal, in welk ander boek kom je analyses van zo veel wereldtoppers tegen? Steve Giddins zette zich ertoe de meest memorabele analyses op een rijtje te zetten. Dat doet hij in thematische categorieën, zoals typische pionstructuren en tegengestelde rokades. Leerzaam? Jazeker! Een mooie verzameling? Zonder twijfel!

Jesus de la Villa Garcia & Max Illingworth: Dismantling the Sicilian, New In Chess, 2017. 368 blz. € 27,95.
Ja, dit boek kent de oplettende Siciliaanspeler al. In 2009 kwam het voor het eerst uit: honderden pagina's tips voor de witspeler in alle hoofdvarianten van het Open Siciliaans. Deze versie is een update van de eerdere uitgave. Openingsspecialist Illingworth is erbij gehaald, en dat werpt zijn vruchten af. Een onmisbaar boek voor clubschakers die het Open Siciliaans graag principieel bestrijden.

Alexey Kuzmin: Together with Morozevich, Thinkers Publishing, 2017. 272 blz. € 28,95
Alexander Morozevich, wie kent hem niet? Jarenlang behoorde de creatieve Rus tot de beste spelers van de wereld. Nu is hij jammer genoeg vrijwel vertrokken uit het profschaak. Zijn partijen zijn evenwel nog het duizelende genieten waard. Dat vond Alexey Kuzmin, oud-trainer van Morozevich, ook, en hij stelde een pittig puzzelboek samen. Oudere lezers zullen de aanpak van Hort & Jansa herkennen in de weergave van al het tactische materiaal. Voor de gevorderde en combinatorisch onderlegde schaker.

Evgeny Sveshnikov & Vladimir Sveshnikov: The Complete French Advance, New In Chess, 2017. 288 blz. € 29,95.
45 jaar ervaring met de doorschuifvariant van het Frans, zo vertelt Evgeny Sveshnikov terloops in dit boek. Dat hij niet overdrijft, kunt u met een fatsoenlijke database verifiëren. Die ervaring is te merken ook, want vader en zoon Sveshnikov leiden de lezer met strakke hand door de verschillende facetten van de bekende pionstructuur. Modelpartijen, typische manoeuvres en allerlei opgaven maken het boek compleet. Een zeer leerzaam studieboek voor de clubschaker die veelvoorkomende pionstructuren en strategische motieven goed leert kennen.

Het Max Euwe Centrum kreeg de afgelopen maanden twee bijzondere boeken cadeau. Het eerste is een historische studie naar een sterke schaker die in de vergetelheid is geraakt en daar nu aandachtig uit wordt opgehesen, het tweede is een sympathieke gids voor de schakende reiziger.

Eva Regina Magacs & Michael Negele: Paul Felix Schmidt, A Winning Formula, Exzelsior Verlag, 2017. 320 blz. € 39,80.
Sommige schakers hadden hun tijd niet mee. Bekende voorbeelden zijn Akiba Rubinstein en Paul Keres, wereldtoppers die het helaas niet was gegund om een match om het wereldkampioenschap te spelen. Paul Schmidt was nooit sterk genoeg om het hoogste podium te bevechten, maar hij stond wel degelijk zijn mannetje in de jaren die aan de Tweede Wereldoorlog voorafgingen. De oorlog dreef hem uit zijn vaderland Estland naar nazistisch Duitsland, waar Schmidt het schopte tot nationaal kampioen. In de jaren na de oorlog emigreerde Schmidt naar de Verenigde Staten, waar hij professor in de chemie werd. Een van die levens die grotendeels parallel lopen met de moderne geschiedenis dus, een schakersleven dat nu sympathiek en kundig te boek is gesteld in een zowel Duitse als Engelse uitgave.

Rob Spaans: Reisgids voor Schaakliefhebbers, uitgegeven in eigen beheer, 2017. 328 blz. € 19,95.
Een boek van een liefhebber voor liefhebbers. Rob Spaans heeft jarenlang Nederland en de naburige landen doorreisd, en het resultaat mag er wezen: een puike verzameling gedetailleerde beschrijvingen van allerlei schaakgerelateerde bezienswaardigheden. De oogst is dermate groot dat uw eigen woonplaats er zomaar in kan staan! De auteur nodigt alle lezers bovendien uit om middels de website http://www.scacchis.nl het boek uit te breiden. Doet u mee.

DIGITALE NIEUWSBRIEF

In de winter (december) en zomer (juni) publiceren we een papieren Nieuwsbrief. Tussendoor (maart en september) publiceren we ook nog een digitale Nieuwsbrief, wat mogelijk niet bij iedereen bekend is.

In de digitale Nieuwsbrief van september 2017 stonden onder andere artikelen over *Tom Hackney en de verbeelding van Duchamps schaakpartijen, De Puzzelkoning* (over Sam Loyd)*, Schaken in een Jappenkamp* en *De redactie op (schaak)reis.*

Alle Nieuwsbrieven kunt u lezen en/of dowloaden op onze website.

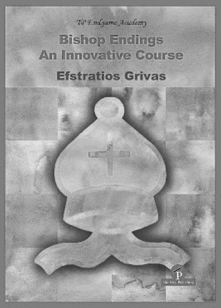

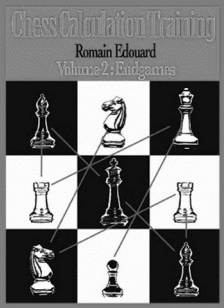

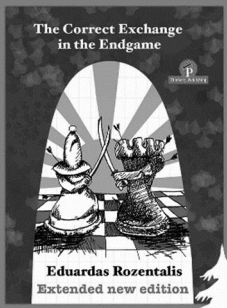

ALWAYS ONE MOVE AHEAD

APPROVED BY THE GRANDMASTER

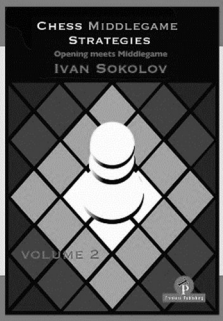

WINTER
2017-2018

WWW.THINKERSPUBLISHING.COM

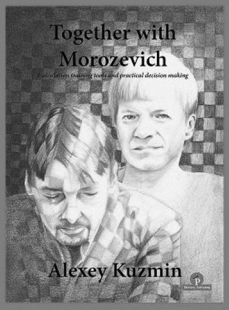

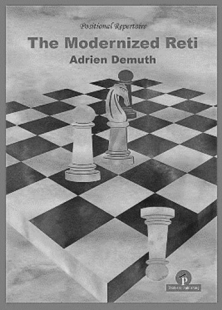

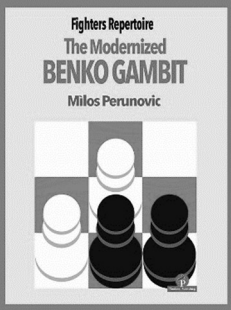

Donateurs, schenkingen en vrijwilligers

Ook het tweede jaar zonder gemeentelijke subsidie lijken we redelijk goed door te komen, al zijn nog niet alle cijfers van 2017 op dit moment bekend. Onze donateurs hebben ons tot nu toe wederom fantastisch gesteund: we hebben reeds meer dan €17.000 ontvangen, terwijl nog niet iedereen heeft gedoneerd. Uiteraard hopen we dat ze dat alsnog zullen doen. Als reminder hebben we een acceptgiro toegevoegd.

Een andere belangrijke groep ondersteuners zijn de Vrienden van Euwe. Door vijf jaar lang een vast bedrag te schenken, vastgelegd in een akte, mogen zij zelfs 125% van het geschonken bedrag aftrekken van de belasting. Momenteel staat deze regeling politiek onder druk en het is de vraag of deze regeling volgende jaar nog bestaat. Aktes die in 2017 worden afgesloten zijn nog wel geldig.

Mocht u al eens overwogen hebben om vriend te worden, dan is dit hét moment om alsnog een akte af te sluiten!! Stuur een mail naar euwemec□xs4all.nl en we kunnen de akte in enkele dagen afsluiten.

Alle donateurs en Vrienden van Euwe: bedankt voor uw ondersteuning!

Bedrijven

Als u via uw bedrijf het MEC zou willen steunen dan kan dat belastingtechnisch nog voordeliger zijn! Omdat het MEC een Algemeen Nut Beogende Instelling (ANBI) is, kunt u zelfs 150% van het geschonken bedrag aftrekken. Er is een drempel voor de gift van 5.000 euro en uw bedrijf moet wel vennootschapsbelasting betalen. Wilt u hier meer over weten: neem contact op met het MEC.Sponsoren

Naast de donateurs en sponsoren worden de activiteiten van het MEC mogelijk gemaakt door de Koninklijke Nederlandse Schaakbond, de Ondernemersvereniging Max Euweplein, schenkingen en giften. Tenslotte krijgt het MEC (im)materiële steun van: HouseCheck, Holland Casino, New in Chess, Thinkers Publishing, De Beste Zet en Schaak- en Gowinkel Het Paard.

Schenkingen

De afgelopen periode hebben we weer veel fraaie schenkingen ontvangen. Van Kick Langeweg, Renzo Verwer, Eric Roosendaal, Carla van der Schee, Henk Leeners, Erik Toscani, Jan Franssen en Stan Oei kregen we schaakboeken en -tijdschriften.

Paul Hogervorst schonk ons een fraaie munt met opschrift 1e prijs 1926 Max Euwe. Voor zover wij hebben na kunnen gaan geen munt van Max Euwe zelf, maar een prijs van de schaakclub Max Euwe. Deze club uit Amsterdam werd in 1922 opgericht en organiseerde regelmatig toernooien, zo ook in 1926.

Alle schenkers hartelijk dank!

Vrijwilligers

Dirk Brink (67) is onze nieuwe vrijwilliger. Dirk is geen onbekende in de schaakwereld, want hij schaakt al ruim zestig jaar. In het verleden was hij speler van Desisco-Watergraafsmeer en voorzitter van de - inmiddels opgeheven - Amsterdamse schaakclub Nieuw-West. Ook heeft hij in de commissie jeugdschaak van de SGA gezeten, samen met bekende namen als Haggenburg, Meijer en Klaassen.

Dringend een computerdeskundige gezocht

We zijn nog steeds op zoek naar een computerdeskundige die onze computers kan onderhouden en regelmatig back-ups kan maken. Kennis van het bewerken van digitale bestanden is wenselijk. Heeft u interesse of kent u iemand die dit zou willen doen, bel of mail ons dan!

Dirk Brink

Schaaktafeltjes in heel Nederland!

Op de Euweborrel van december heeft Jesús Medina zijn plan om schaaktafeltjes in openbare ruimtes te plaatsen aan de aanwezigen uitgelegd. Sinds september heeft Jesús talloze gemeentes, politici en instanties benaderd voor zijn plan, en met succes! Inmiddels heeft een aantal gemeentes (onder andere Utrecht, Haarlem en Amersfoort) al toegezegd schaaktafeltjes in een park of plein te plaatsen. Medina heeft reeds veel publiciteit gekregen *(De Telegraaf, AD, Gouds Dagblad, Radio 1, RTV Utrecht, etc.)* voor zijn fraaie plan. Op zijn website (www.medinamolina.com/schaaktafels) staat uitvoerige informatie over het plan, maar ook leuke reacties van onder andere Susan Polgar, Hikaru Nakamura en Jorden van Foreest, die het plan ondersteunen.

Maar wat kan de schaakwereld doen? Veel gemeentes zijn positief over het plan, maar willen dat het lokaal wordt ondersteund. Door een handtekeningenactie of een on-line petitie kunnen schaakclubs of individuele schakers dit plan in hun eigen gemeente kracht bijzetten. Mocht u interesse hebben om dit plan in uw eigen omgeving van de grond te krijgen, neem dan contact op met Jesús! (Zie de website om contact te leggen.)

Bestuursleden MEC

Cees Visser stopt na ruim veertien jaar als bestuurslid van het MEC. Cees kwam in 2003 in ons bestuur en is jarenlang vicevoorzitter geweest. Als directeur bij KPN had Cees een groot netwerk, dat hij veelvuldig heeft gebruikt om sponsors te vinden voor het MEC. Onder andere Deloitte (Pleinfestival) en Managementboek.nl (voor het talentenplan) zijn hier voorbeelden van. Cees, namens het MEC bedankt!

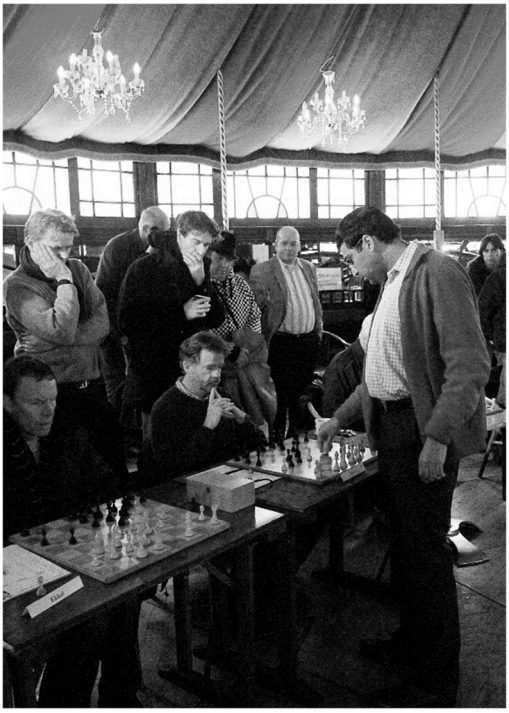

Cees Visser, spelend tegen Anand, vertrekt

Omdat Eugene Rebers gestopt is als KNSB-bestuurder, is hij automatisch ook uit ons bestuur gestapt. Zijn opvolger is Frank Lommers, die zichzelf hieronder voorstelt.

"We zijn allemaal een keer in ons leven een beetje betoverd geraakt door Max Euwe. Die betovering ervaar je als je rondloopt bij het MEC. Daarom verheug ik me er op en bijdrage te mogen leveren namens het KNSB bestuur.
Vanaf mijn dertiende schaak ik, met Schaakopeningen deel 3 van Max Euwe als belangrijkste gids. Het leuke van schaken is dat je het niet verleert, de liefde voor het spel bij de meeste mensen nooit overgaat en je het de rest van je leven kunt blijven spelen. Je kunt het ook overál spelen. Op internet, op school, op een club, in een café of op het Max Euweplein. Een uniek en geweldig leuk spel. Precies deze uitgangspunten zijn het vertrekpunt voor zowel het MEC als de KNSB. Mijn rol in het bestuur van het MEC is dan ook vooral zorgen voor de verbinding met de KNSB en waar mogelijk de synergie te vinden tussen het MEC en de KNSB.
Ik ben 53 jaar, speel bij Lekstroom in Nieuwegein en in het dagelijks leven ben ik interim directeur in voornamelijk onderwijsinstellingen.

Ik kijk er naar uit u te ontmoeten op de volgende Euweborrel!

Frank Lommers komt

Bestuurslid Max Euwe Centrum gezocht

Door het vertrek van vicevoorzitter Cees Visser is het MEC op zoek naar een nieuw bestuurslid. Het is een onbezoldigde functie. Het bestuur komt ongeveer zeven keer per jaar bijeen in het Max Euwe Centrum te Amsterdam.

De Stichting Max Euwe Centrum heeft als doelstelling om de schaaksport in brede zin te bevorderen en het leven en werk van Max Euwe als wereldkampioen en FIDE-voorzitter in gedachtenis te houden.

Wij zoeken iemand die:

- Een passie heeft voor de schaaksport;
- De doelstellingen van de stichting ondersteunt;
- Bestuurservaring heeft;
- Zich voor een langere periode aan de stichting wil verbinden;
- Beschikt over een netwerk in het bedrijfsleven en/of overheid;
- Strategisch kan denken en houdt van aanpakken.

Als je belangstelling hebt, schrijf dan een korte motivatie en introductie van jezelf en mail deze naar euwemec□xs4all.nl of neem contact op met Eddy Sibbing (06-10757683).

Komende activiteiten

Zaterdag 20 januari is onze jaarlijks **Tata-instuif** van 14.30-18.00 uur. GM Paul van der Sterren en IM's Marcel Peek, Li Riemersma en Arthur van de Oudeweetering geven commentaar bij de partijen van het 80e Tata-toernooi. Het MEC zorgt voor een hapje.

Zaterdag 31 maart organiseren we weer een **filmmiddag**. Tussen 12.00-14.00 uur tonen we enkele korte films over Euwe en het MEC. Daarnaast gaan we de documentaires "De stelling Van Foreest" (over de familieVan Foreest) en "Magnus" (over Magnus Carlsen) vertonen. Het exacte programma maken we in 2018 bekend.

Zaterdag 14 april is onze volgende **boekenbeurs**, van 11.00-14.00 uur.

Het komende halfjaar zullen de **grootmeesters** Van Kampen (woensdag 7 maart) en Artur Jussupow (woensdag 4 april) **training** geven in het MEC.

Ons jaarlijkse **Pleinfestival** staat gepland voor zaterdag 30 juni 2018.

Ten slotte zijn we ook elke eerste zaterdag van de maand tussen 12.00-16.00 uur geopend.

Op onze website kunt u meer informatie over deze activiteiten vinden.

MEC-KALENDER

De komende maanden staan de volgende activiteiten op het programmaa:

Vrijdag 12 januari	**80e Tata-toernooi** (tot en met zondag 28 januari)
Zaterdag 20 januari	**Tata-instuif** (van 14.30-18.00 uur) in het MEC
Donderdag 22 februari	**Opening 10e Bataviatoernooi**
Vrijdag 23 februari	**10e Bataviatoernooi** (tot en met zondag 4 maart)
Woensdag 7 maart	**Training** door grootmeester **Robin van Kampen**
Zaterdag 31 maart	**CinéMax** (van 12.00-16.00 uur filmmiddag in het MEC)
Woensdag 4 april	**Training** door grootmeester **Artur Jussupow**
Zaterdag 14 april	De halfjaarlijkse **boekenbeurs** van 11.00-14.00 uur
Zaterdag 30 juni	**Pleinfestival**

Kijk op www.maxeuwe.nl voor meer informatie over deze activiteiten.

Rekening **NL91 INGB 0005 4016 70** t.n.v.
Stichting Max Euwe centrum te Amsterdam